بررسی ارتباط بین مولفه‌های هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان

* **مهدی جعفری**: دانشجوی کارشناسی ارشد اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران (* نویسنده مسئول). Mahdi.jafare@yahoo.com
فروغ احمدزاده: دانشجوی کارشناسی رادیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران. frooqahmadzade@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۲/۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۲۱

چکیده

زمینه و هدف: امروزه هوش هیجانی به عنوان یک موضوع جدید در حوزه روان شناسی مورد توجه قرار گرفته است. مطالعاتی که در این زمینه انجام شده است، مبین نقش هوش هیجانی و مولفه های آن در جنبه های مختلف زندگی فرد همچون پیشرفت تحصیلی، ازدواج ، شغل و روابط اجتماعی می‌باشد. زندگی تحصیلی، یکی از مهمترین ابعاد زندگی اشخاص است که بر سایر ابعاد زندگی تاثیر فراوان دارد در این بین یکی از مسایل و مشکلات اساسی زندگی تحصیلی افراد و نظام آموزشی هر کشور، مساله‌ی افت تحصیلی و پایین بودن سطح عملکرد تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان آن کشور است.

روش کار: پژوهش حاضر که با هدف بررسی رابطه بین مولفه‌های هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان انجام گرفته یک مطالعه توصیفی – مقطعی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۲۶ دانشجوی دختر و ۹۵ دانشجوی پسر دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بودند که به شیوه نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه بار- ان بود، این پرسشنامه استاندارد در ایران اعتبار سنجی شده و در مطالعات مختلف مورد استفاده قرار گرفته است. از معدل کل دانشجویان نیز به منظور اندازه گیری پیشرفت (عملکرد) تحصیلی استفاده شده است و همچنین برای تجزیه تحلیل داده ها از روشها و آزمون های آماری ضریب همبستگی دو دامنه پیرسون، تحلیل رگرسیون چند متغیره گام به گام ، آزمون تی مستقل وکای دو استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد که میانگین سنی افراد شرکت کننده در مطالعه ۲,۴۲ ± ۲۲,۴۳ است، با توجه به میزان همبستگی ۰,۴۷۸ =r میان هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت و معنی داری وجود دارد. همچنین بطور کلی بین جنسیت و هوش هیجانی رابطه معنی داری بدست نیامد($p< 0.07$). اما نتایج رگرسیون چند متغیره گام به گام نشان داد که سه مولفه ی هوش هیجانی: قاطعیت در سطح ($p<0/001$)، خوش بینی در سطح ($p<0/001$) و خود آگاهی هیجانی در سطح ($p<0/015$) نقش پیش بینی کنندگی معنا داری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارند.

نتیجه گیری: پژوهش حاضر نشان داد که بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی ارتباط معنا داری وجود دارد، بنابراین به منظور رسیدن به سطح بالایی از مهارت های تحصیلی، علاوه بر توانایی های شناختیِ کلی، فرد باید به رشد مناسب در جنبه هایی همچون کنترل هیجانات و عواطف دست یابد، به معنای دیگر دانشجویان بدون دستیابی به این مولفه ها که هوش هیجانی را می سازند قادر به یادگیری مناسب و مهمتر از آن به کارگیریِ بهینه موضوعات درسی نخواهند بود.

کلیدواژه‌ها: هوش هیجانی، پیشرفت تحصیلی، دانشجویان

مقدمه

هوش یکی از مباحث اصلی و مهم روانشناسی را تشکیل می دهد. هوش هیجانی توانایی درک، توصیف، دریافت و کنترل هیجان هاست. هر شخصی با برخورداری از میزانی از هوش هیجانی (Emotional Intelligence) در مواجهه با وقایع مثبت و منفی زندگی به موضع گیری پرداخته و به سازش با آن ها می پردازد. انسان با برخورداری از هوش هیجانی به زندگی خود نظم و ثبات می بخشد. به طوری که اصولا باهوش هیجانی بالا، شخص وقایع منفی کمتری را در زندگی تجربه می‌کند (۱). هوش هیجانی شامل توانایی هایی مثل برانگیختن خود، مقاومت در مواجهه با ناکامی‌ها، کنترل تکانه ها و به تاخیر انداختن خوشی‌ها، تنظیم خلق و خوی، همدلی کردن و امیدوار بودن تعریف می‌شود (۲). مهارت ها و توانایی‌های هیجانی و اجتماعی که تحت عنوان هوش هیجانی مشهورند از جمله پیش بینی کننده‌های قوی پیشرفت تحصیلی هستند (۳).

اگر برای حل مسائل ریاضی یا فراگیری یک زبان، بهره هوشی پیش قدم است به طور یقین در زندگی اجتماعی، پرچم به دست هوش هیجانی داده می‌شود (۴). زندگی تحصیلی، یکی از مهم ترین ابعاد زندگی اشخاص است که بر سایر ابعاد

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

زندگی تاثیر فراوان دارد. در این بین یکی از مسائل و مشکلات اساسی زندگی افراد و نظام آموزشی هر کشور، افت تحصیلی وپایین بودن سطح عملکرد تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان آن کشورهست. این پدیده علاوه بر زیان های هنگفت اقتصادی، سلامت روانی فراگیرندگان را مخدوش می نماید. عوامل مختلفی بر عملکرد تحصیلی افراد تاثیر می گذارد که متخصصان تعلیم و تربیت آن‌ها را به چهار دسته عوامل فردی، آموزشگاهی، خانوادگی و اجتماعی تقسیم کرده اند که در بین عوامل فردی، یکی از عوامل تاثیر گذار بر عملکرد تحصیلی افراد، هوش و توانایی ذهنی او است (۵). از جمله مهمترین نگرانی های استادان و خانواده‌های دانشجویان، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی است. افت تحصیلی نقطه ی مقابل پیشرفت تحصیلی میباشد که تاثیر بسزایی در سرنوشت فرد و همچنین هزینه گزافی به خانواده و جامعه تحمیل می‌کند. در ایران، این امر از مهمترین مشکلات کنونی نظام آموزشی است و هرساله ده ها میلیارد از بودجه کشور را هدر میدهد و در نتیجه نیروهای بالقوه انسانی و سرمایه های اجتماعی بی ثمر می مانند، بنابراین توجه به عواملی که باعث پیشرف تحصیلی و جلوگیری افت آن میشود از اهمیت ویزه ای برخوردار است. یکی از عواملی که برخی تحقیقات به آن اشاره کرده اند هوش هیجانی است. هوش هیجانی به معنی ظرفیت ادراک، ابزار، شناخت، کاربرد و مدیریت هیجان‌ها در خود و دیگران است (۶). در برخی پژوهش ها هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت و با رفتارهای خلاف مقررات آموزشی مانند غیبت غیرمجاز و اخراج از کلاس، همبستگی منفی نشان داده‌اند (۷). یکی از دلایل اهمیت پرداختن به هوش هیجانی، این باور است که هوش هیجانی در برابر مفهوم سنتی "هوش بهر (Intelligence Quotient) "، پیش بینی کننده بهتری برای موفقیت های اجتماعی به شمار می رود، در بهترین حالت، هوش بهر حدود بیست درصد در پیش بینی موفقیت در زندگی نقش دارد. هرنشتاین و موری که در کتاب خود به نام منحنی زنگوله ای، ۳ اهمیت نخست را برای هوش قائل می شوند به این مطلب اذعان دارند. به اعتقاد آنان مجموعه ویژگی هایی که فرد در زندگی کسب می کند، پیوند میان نتایج آزمون و پیشرفت ها را تحت الشعاع خود قرار می دهند (۸). مطالعه عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی مسئله ای پیچیده ای است. چرا که آن یک عنصر چند بعدی است و به گونه ای بسیار ظریف به رشد جسمی، اجتماعی، شناختی و عاطفی دانش آموزان مربوط است و به مرور زمان مشخص شد که هر چند توانایی های ذهنی و شناختی تا اندازه ای با پیشرفت تحصیلی رابطه دارد و تا حدودی پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند، اما تنها کلید موفقیت نیستند (۳). امروزه ارزیابی هوش هیجانی و بررسی تاثیر آن بر موفقیت تحصیلی از مهم ترین حوزه های تحقیق است و همواره این سوال مطرح است که دستیابی به این موفقیت نیازمند چه قابلیت هایی است؟ آیا فقط وجود یک ذهن قوی مساوی با موفقیت تحصیلی است؟ (۴). اهمیت این مبحث باعث شده است تا امروزه هوش هیجانی به اندازه هوش تحلیلی و شناختی اهمیت یابدو بتواند در پیش بینی موفقیت تحصیلی و شغلی افراد موثر باشد و نیز بیان کرده اند که هوش هیجانی، حتی بیشتر از هوش تحلیل گر، پیش بینی کننده موفقیت در مدرسه، کار و محیط خانواده است (۲). بار- ان (Bar-on) فرض می کند که هوش هیجانی در اغلب اوقات، رشد می یابد و می توان آن را با استفاده از آموزش و برنامه ریزی گسترش داد، او معتقد است که افرادی که دارای هوش هیجانی بالا هستند، عموما در برخورد با خواسته ها و فشارهای محیطی عملکرد موفقیت آمیزتری دارند (۵). صاحب نظران بسیاری مطالعات و تحقیقات زیادی را پیرامون هوش هیجانی انجام داده اند و نتیجه آن در مقالات و مجلات مشهور به صورت گزارش هایی درباره فعالیت های انجام شده زمینه هوش هیجانی ارائه داده اند، این امر بیان گر اهمیت هوش هیجانی در دنیای کنونی است (۶).

بنابراین با توجه به موارد فوق الذکر و نیز اهمیت هوش هیجانی به عنوان یکی از مقوله های مورد بحث دنیای امروز در مورد تاثیر چشمگیر آن بر

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

سایر شئونات زندگی و تعاملات اجتماعی از جمله عملکرد تحصیلی افراد، مطالعه حاضر با هدف بررسی ارتباط هوش هیجانی و مولفه های آن با پیشرفت تحصیلی و نیز سایر مولفه های دموگرافیک در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی طراحی و اجرا گردید.

روش کار

تحقیق حاضر با توجه به نحوه انجام مطالعه ونیز گردآوری داده ها جزء مطالعات توصیفی– مقطعی (مطالعه همبستگی) میباشد، که درآن رابطه ی بین مولفه های هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه مورد مطالعه کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بودند، که از میان آنها ۲۲۱ نفر با روش نمونه گیری تصادفی ساده (Simple random sampling)، انتخاب شدند. روش نمونه گیری به این صورت بود که ابتدا پس از اخذ مجوز از دانشگاه، به دانشکده های مربوطه مراجعه کرده و بعد از گرفتن رضایت شفاهی از دانشجویان، نمونه ها بصورت تصادفی و در دسترس از جمعیت هدف انتخاب شدند. تعیین حجم و اندازه نمونه با توجه به مطالعات مشابه (۲)، و بر اساس فرمول زیر

$$n = \frac{z^2 . s^2}{d^2}$$

در سطح اطمینان ۹۵ درصد محاسبه شده است. ابزار کار: از"معدل کل" دانشجویان به منظور اندازه گیری پیشرفت تحصیلی استفاده شده است، لذا از دانشجویان خواسته شد که معدل کل خود را تا زمان پر کردن پرسشنامه بصورت دقیق بنویسند. در این تحقیق، جهت جمع آوری اطلاعات مورد نظر درباره هوش هیجانی ومولفه های آن از پرسش نامه بهره هوش هیجانی (EQ-I) استفاده می شود که توسط بار – ان ساخته شده است، این پرسش نامه حاوی ۹۰ سوال است که ازطریق آنها ۱۵ مولفه (خوداگاهی هیجانی- قاطعیت، حرمت نفس، خودشکوفایی، استقلال، همدلی، روابط بین فردی، مسئولیت پذیری اجتماعی، مساله گشایی، واقعیت سنجی، انعطاف پذیری، تحمل استرس، کنترل تکانه، خرسندی و خوش بینی) مورد اندازه گیری قرار گرفته است. این پرسش نامه، در ایران هنجار یابی شده و پایایی این آزمون با استفاده از آلفای کرنباخ در مورد مقیاس ها از ۶۹٪ تا ۸۶٪ و با میانگین کلی ۷۶٪ گزارش شده است. نمره گذاری پرسش نامه پنج درجه ای است و نمره اخذ شده ی افراد مورد پژوهش در هر سوال، بین یک تا پنج قرار دارد. نمره اخذ شده در کل آزمون حداقل ۹۰ و بیشترین آن ۴۵۰ خواهد بود و پاسخ به سوالات به روش لیکرت (کاملا موافقم، موافقم، تا حدودی، مخالفم، کاملا مخالفم) است (۵).

روش تجزیه و تحلیل داده ها: در پژوهش حاضر با استفاده از نرم افزار «spss » ورژن ۱۶، میانگین و انحراف استاندارد متغیر های مورد نظر را به دست آورده و سپس با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و آزمونهای آماری مختلف ارتباط بین مولفه های هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی را بررسی کرده و در انتها با استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیره گام به گام، توان پیش بینی کنندگی هر یک مولفه های مختلف هوش هیجانی بر عملکرد تحصیلی افراد مورد مطالعه قرار گرفته است و به منظور شناسایی رابطه بین متغیر جنس و هوش هیجانی از آزمون آماری تی مستقل (t-test) استفاده شده است.

یافته‌ها

نتایج آمار توصیفی بوسیله SPSS نشان داد که میانگین سنی افراد شرکت کننده در مطالعه ۲,۴۲ ± ۲۲,۴۳ است که حداقل و حداکثر سن افراد به ترتیب ۱۹ و ۳۰ سال بود. ۸۱ درصد آنها مجرد و مابقی متاهل بودند، همچنین ۵۷ درصد افراد مورد پژوهش زن و ۴۳ درصد مرد بودند، از لحاظ سطح تحصیلات اکثر موارد پژوهش به ترتیب دارای مدرک کارشناسی (۵۳,۸ ٪) و دکترای حرفه ای (۳۶,۲ ٪)، ۶,۸ درصد کارشناسی ارشد و ۳,۲ درصد آنها دارای مدرک دکترای تخصصی بودند. برای آزمون فرضیه اول (هوش هیجانی و مولفه‌های آن همبستگی مثبتی با

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

جدول ۱- ارتباط هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی

متغیرها	پیشرفت تحصیلی (معدل کل)
هوش هیجانی	۰,۴۷۸= ضریب همبستگی(R) ۲۲۱ = تعداد نمونه P-value = 0.001

جدول ۲- ارتباط هریک مولفه های هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی

متغیرها	متغیر وابسته (پیشرفت تحصیلی)
متغیر مستقل (مولفه های هوش هیجانی)	
۱-خود آگاهی هیجانی	r= 0.358 P< 0.001
۲- قاطعیت (AS)	r= 0.445 P< 0.00
۳- حرمت نفس (SR)	r= 0.259 P< 0.001
۴- خود شکوفایی (SA)	r= 0.335 P< 0.001
۵- استقلال (IN)	r= 0.305 P< 0.001
۶- همدلی (EM)	r= 0.315 P< 0.001
۷- روابط بین فردی(IR)	r= 0.262 P< 0.001
۸-مسئولیت پذیری(RE)	r= 0.260 P< 0.001
۹- مساله گشایی (PS)	r= 0.308 P< 0.001
۱۰- واقعیت سنجی(RT)	r= 0.269 P< 0.00
۱۱- انعطاف پذیری(FL)	r= 0.391 P< 0.001
۱۲- تحمل استرس(ST)	r= 0.318 P< 0.001
۱۳- کنترل تکانش(IC)	r= 0.299 P< 0.001
۱۴- خرسندی(HA)	r= 0.334 P< 0.001
۱۵- خوش بینی(OP)	r= 0.376 P< 0.001

پیشرفت تحصیلی دارند) از آزمون همبستگی دو دامنه پیرسون (Pearson's two-tailed test) استفاده شده است، که نتایج آن به صورت خلاصه در جدول شماره ۱ ذکر شده است.

نتایج این آزمون نشان داد (جدول شماره ۱) که با ضریب همبستگی ۰,۴۷۸ (R) و با درصد اطمینان ۹۵ درصد بین دو متغیر هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی، رابطه مثبت و معنا داری وجود دارد به این معنا که هر چه نمره ی هوش هیجانی (هوشبهر) در دانشجویان بالاتر باشد میزان پیشرفت تحصیلی آنها نیز به طور معنا داری نسبت به سایر افراد بیشتر خواهد بود (p =0.001).

بنابراین فرضیه اول مبنی بر اینکه بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی ارتباط مثبتی و جود دارد تائید می شود.

جدول شماره ۲ نشان می دهد که هر یک از مولفه های هوش هیجانی بطور جداگانه با میزان پیشرفت تحصیلی در دانشجویان ارتباط مثبت و معنا داری دارند، اما از بین مولفه های هوش هیجانی، قاطعیت (AS) با r = 0.445، انعطاف پذیری (FL) با r= 0.391 و خوش بینی(OP) با r=0.376 و واقعیت سنجی (p=0.00) بیشترین ارتباط را با میزان پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دارند. در این بین حرمت نفس (SR) با r=0.259 و مسئولیت پذیری (RE) با r=0.260 کمترین ارتباط را با میزان پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دارند (p>0.005). اما بطور کلی میتوان گفت که همه ی مولفه های هوش هیجانی بطور متوسط رابطه ی مثبتی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دارند.

برای اثبات این فرضیه، باتوجه به این که کلیه ی مولفه های هوش هیجانی با آزمون غیر پارامتریک Sample K-S از توزیع نرمال برخوردارند، از آزمون دو طرفه تی مستقل و کای اسکوئر استفاده شده است، که نتایج زیر حاصل شد (جدول شماره ۳): از میان مولفه های هوش هیجانی، تحمل استرس (ST) ، روابط بین فردی (IR)، مسولیت پذیری (RE) و همدلی(EM) دربین زن و مرد اختلاف معنی داری وجود دارد. اما بطور کلی از نظر آماری بین هوش هیجانی زن و مرد اختلاف معنی داری به دست نیامد (p= 0.07).

برای تعیین قدرت پیش بینی کنندگی مولفه‌های هوش هیجانی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان از رگرسیون چند متغیره گام به گام استفاده شده است که نتایج در جدول شماره ۴ آمده است.

یافته های آزمون رگرسیون چند متغیره گام به

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

جدول ۳- سطح معناداری مولفه های هوش هیجانی برحسب جنس با استفاده از آزمون تی مستقل

متغیر ها	p
تحمل استرس(ST)	۰,۰۰۱
روابط بین فردی(IR)	۰,۰۱۱
مسولیت پذیری(RE)	۰,۰۰۱
همدلی(EM)	۰,۰۱۵
هوش هیجانی کلی total EQ	۰,۷

جدول ۴- نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره گام به گام مولفه هایِ معنی دارِ هوش هیجانی برعملکرد تحصیلی دانشجویان

متغیرهای پیش بینی کننده	بتا (β)	p
قاطعیت(AS)	۰,۳۳۶	P<0.001
خوش بینی(OP)	۰,۱۸۴	P<0.001
خودآگاهی هیجانی (ES)	۰,۱۶۵	P<0.015

گام نشان داد که از بین مولفه های هوش هیجانی، سه مولفه قاطعیت (AS)(p<0.001)، خوش بینی(p<0.001) (OP) و خود آگاهی هیجانی (ES)(p<0.015) دارای قدرت پیش بینی کنندگی معنا داری بر روی عملکرد تحصیلی هستند، اما سایر مولفه های هوش هیجانی با وجود ارتباط جزئی، به لحاظ آماری پیش بینی کننده‌های معنا داری نبودند (p>۰/۰۵).

بحث و نتیجه گیری

همان طور که پیشتر نیز گفته شد هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی، سن و جنس در دانشجویان است. از آنجایی که طی یافته های گوناگون عنوان می شود که هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی رابطه دارد، فرضیه اول پژوهش به منظور فهم ارتباط هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی بدین صورت تدوین شد: "میزان هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی ارتباط (همبستگی مثبت) دارد".

دیدیم که ضریب همبستگی محاسبه شده در سطح p= ۰,۰۰۱ معنادار است، لذا نتیجه گیری می شود که به طور کلی بین مولفه های هوش هیجانی (خودآگاهی هیجانی، قاطعیت، حرمت نفس، خودشکوفایی استقلال همدلی، روابط بین فردی، مسوولیت پذیری اجتماعی، مساله گشایی، واقعیت سنجی انعطاف پذیری تحمل استرس، کنترل تکانه، خرسندی و خوش بینی) و عملکرد تحصیلی دانشجویان، همبستگی مثبت و معنا داری وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه برخورداری فرد از مولفه‌های فوق هوش هیجانی بیشتر باشد، عملکرد تحصیلی آنها نیز در سطح بالاتری قرار می گیرد. همچنین از بین مولفه های هوش هیجانی، قاطعیت (AS) با R=۰,۴۴۵، انعطاف پذیری(FL) با R=۰,۳۹۱ و خوش بینی (OP) با R=۰,۳۷۶ بیشترین همبستگی را با میزان پیشرفت تحصیلی (معدل کل) در دانشجویان دارند. در این بین حرمت نفس (SR) با R= ۰,۲۵۹ و مسئولیت پذیری (RE) با R=۰,۲۶۰ کمترین همبستگی را با میزان پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دارند. برای توجیه این مساله میتوان گفت، از آنجا که هوش هیجانی توانایی درک، توصیف، دریافت و کنترل هیجان ها است (۱۸) و افرادی که از بهره ی هوش هیجانی بالایی برخوردارند در زندگی شخصی و تحصیلات از موفقیت بیشتری برخوردار هستند و نتیجه ی این فرضیه نیز تایید کننده این مدعاست که کسانی که از نمره ی هوش هیجانی بیشتری برخودارند نسبت به سایر افراد پیشرفت تحصیلی بهتری دارند. نتایج بالا، همان طور که انتظار می رفت پیش رفت و فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر وجود ارتباط مثبت و معنا دار بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی تایید شد. بسیاری از پژوهشگران بر این فرض‌اند که بین هوش هیجانی و عملکرد موثر در تطابق با اقتضائات روزمره زندگی پیوند وجود دارد (۳). هوش هیجانی عامل موثر و تعیین‌کننده در برآیندهای زندگی واقعی مانند موفقیت در دانشگاه (و یا مدرسه) و تحصیل، موفقیت در شغل و روابط بین شخصی و به طور کلی در کنش‌وری سلامت می‌باشد (۱۵).

آموزش دانش‌آموزان و دانشجویان با هدف پیشرفت آنها در زمینه تحصیلی صورت می‌گیرد، مطالعه عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی مسأله‌ای پیچیده است، چرا که آن یک عنصر چندبعدی است، و به گونه‌ای بسیار ظریف به رشد جسمی،

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

اجتماعی، شناختی و عـاطفی دانـش‌آمـوز مربـوط است. بسیاری از پژوهشگران قبلـی بـر روی تـأثیر توانایی‌های ذهنی و شناختی بر پیشرفت تحصیلی تأکید می‌کردند. اما به مرور زمان مشخص شد کـه هر چند توانایی‌های ذهنی و شناختی تا اندازه‌ای با پیشرفت تحصیلی رابطه دارند و تـا حـدود زیـادی پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند، امـا تنهـا کلید پـیش‌بینـی موفقیـت تحصـیلی نیسـتند. بـه همین دلیل محققـان در سـال‌هـای اخیـر متوجّـه یکسری از عوامل غیرشناختی شده‌اند که می‌توانند در پیشرفت تحصیلی و به طور کلی موفقیت مـؤثر باشند.

گلمـن و بـار ـ اون در تبیـین اهمیّـت عوامـل غیرشناختی در موفقیت به نتایج قابل ملاحظـه‌ای دست یافته‌اند و نشـان داده‌انـد کـه چنانچـه ایـن اندازه‌های غیرشناختی را برای پیش‌بینی موفقیـت به اندازه‌های هوش‌شناختی اضافه کنیم، پیش‌بینی موفقیت بـه طـور معنـاداری بـا احتمـال بیشـتری امکان‌پذیر می‌شود، تا این کـه تنهـا از انـدازه‌هـای توانایی هوش شناختی استفاده کنیم (۱۶، ۱۷).

این نتیجه با نتایج به دست آمده توسط کیانوش زهـرا کـار (۵)، دهشـیری (۳)، پـارکر و همکـاران (۱۰)، نوســام، دای و کـــاتونو (۱۲)، رهنمـــا و عبدالملکی (۲)، خلیل آذر (۴)، حنیفی و جویباری (۶)، بشارت و همکاران (۹)، مبنی بـر اینکـه بـین هوش هیجانی و پیشرفت تحصـیلی رابطـه مثبـت وجود دارد، همخـوانی دارد. امـا در مطالعـاتی کـه توسط لواسانی و پوراعتماد صورت گرفت نشان داد که بطور کلی هوش هیجانی نمیتوانـد بـه تنهـایی عامل موثری بر پیشـرفت تحصـیلی دانشـجویان و دانش آموزان باشد.

باتوجه به نتـایج بـه دسـت آمـده از آزمـون تـی مستقل(فرضیه دوم)، بطـور کلـی بـین دو جـنس اختلاف معنی داری در رابطـه بـا هـوش هیجـانی بدست نیامد، اما در بعضی ازمولفه های آن از قبیل تحمل استرس ($p <۰,۰۰۱$)، روابـط بـین فـردی ($p<۰,۰۱۱$) مسولیت پذیری ($p<۰,۰۰۱$) و همدل ($p <۰,۰۱۵$) در بـین زن و مـرد اخـتلاف معنـی داری وجود دارد. در توجیه این مساله میتوان گفت که هوش هیجانی بر خـلاف هـوش شـناختی، کـه عمدتا تحت تاثیر وراثت است، بیشـتر تحـت تـاثیر محـیط قـرار دارد و اکتسـابی و قابـل آمـوختن و یادگیری است، به همین دلیل میتوان اخـتلاف در دو جنس در برخی از مولفه های هوش هیجانی را ناشی از تصورات و انتظارات جوامع و فرهنگ های مخطلف نسبت به توانایی های هـوش هیجـانی در دو جنس دانست. در حال حاضر حضور فعال زنـان در عرصه های محیطی و فرهنگی مختلف احتمـالا سبب شده که زنان نیز به اندازه مردان از امکانـات فرهنگی و محیطی برخوردار شـده و تفـاوت هـای ممکن بین دو جنس به حداقل خود کـاهش یابـد. اما در برخی از پژوهش هایی که توسـط محققـین دیگر انجام شده تفاوت معناداری بـین جنسـیت و هوش هیجـانی بدسـت آورده انـد کـه شـاید ایـن تفاوت‌ها از جامعه هدف آنها نشـات گرفتـه باشـد. همچنین مطالعات رهنما و عبدالملکی (۲)، ثمـری و طهماسبی (۱۵)، تایید کننده عدم وجود اختلاف بین هوش هیجـانی در زنـان و مـردان اسـت. امـا علیرغم این موضوع بعضی از مطالعات انجـام شـده رابطه ی معنا داری بین هوش هیجانی در دختران و پسران بدست آورده اند، از جملـه در مطالعـه ای که توسـط آسـتین و همکـارانش (۱۱)، حنیفـی و جویبـاری (۶)، همچنـین بشـارت و همکـاران در مطالعه‌ای که تحت عنوان "بررسـی رابطـه هـوش هیجانی با موفقیت تحصیلی دانش آموزان" انجـام شد، نتـایج بدسـت آمـده بـا اسـتفاده از آزمـون t مستقل حـاکی از اخـتلاف معنـی دار بـین دانـش آموزان دختر و پسر بود که دختران از نمره ی کلی هوش هیجانی بیشتری نسبت به پسران برخـوردار بودند (۹).

باتوجه به نتایج به دسـت آمـده از آزمـون چنـد متغیره گام به گام رگرسـیون از بـین مولفـه هـای هوش هیجانی، سه مولفه ی قاطعیت ($P>۰,۰۰۱$)، خوش بینی ($P<۰,۰۰۱$) و خود آگـاهی هیجـانی ($P<۰,۰۱۵$) دارای قـدرت پـیش بینـی کننـدگی معناداری در پیشرفت تحصیلی دانشـجویان بودنـد اما در سایر مولفه های هوش هیجانی رابطـه معنـا داری بدست نیامد.

نتایج ایـن مطالعـه بـا نتـایج پژوهشـی رهنمـا و عبدالملکی(۲). دهشیری (۳). زهرا کار (۵)، مبنـی

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

بر اینکه مولفه‌های هوش هیجانی نقش معناداری در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دارند، همخوانی وجود داشت. در بررسی عوامل مختلف موثر بر پیشرفت تحصیلی نمیتوان تنها بر سازه های روان شناختی مانند هوش هیجانی، هوش شناختی، IQ و غیره تاکید نمود، بلکه احتمالا تعامل آنها با متغیرهای دیگری همچون عوامل جمعیت شناختی (رتبه تولد، بعد خانواده، پایگاه اجتماعی-اقتصادی، تحصیلات و شغل والدین) می‌تواند پیش بینی کنندگی را افزایش دهد.

همان طور که قبلا نیز گفته شده برخورداری از هوش هیجانی بالا پیامدهای تحصیلی و اجتماعی مثبتی را در دانشجویان پیش‌بینی می‌کند، بنابراین به کارگیری صحیح نتایج پژوهش هایی از این قبیل در برنامه های برنامه‌های پیشگیریِ مبتنی بر یادگیری هیجانی و اجتماعی می تواند منجر به تغییرات ارزشمند و مثبت در سطح آموزشی دانشگاه و مدرسه گردد. با توجه به یافته‌های این مطالعه نتیجه گیری می‌شود که بین هوش هیجانی و مولفه های آن با عملکرد تحصیلی در دانشجویان ارتباط مثبت و معنا داری وجود دارد، همچنین میتوان گفت با توجه به نقش تاثیرگذار آموزش بر رشد مهارت‌های اجتماعی و عاطفی دانشجویان و اهمیت فراگیری این مهارت‌ها در افزایش توانمندی آنها در سازگاری موثرتر با خود و محیط و همچنین حساسیت ویژه دوره جوانی و تاثیرات پایدار این دوره بر شکل‌گیری شخصیت جوانان، ضرورت توجه و آموزش سواد هیجانی و مهارت‌های هوش هیجانی در قالب کلاسهای آموزشی در دوره این دوره حساس روشن می‌گردد.

منابع

۱. حکیم جوادی م؛ اژه ای ج. بررسی رابطه کیفیت دلبستگی وهوش هیجانی در دانش آموزان تیزهوش وعادی. مجله روانشناسی، تابستان۱۳۸۳، دوره۲، شماره۸، صفحات: ۱۷۲-۱۵۸.

۲. راهنما ا؛ عبدالملکی ج. بررسی رابطه بین هوش هیجانی وخلاقیت با پیشرفت تحصیلی. اندیشه های نوین تربیتی دانشکده علوم تربیتی وروانشناسی دانشگاه الزهرا، تابستان۱۳۸۸، دوره۲، شماره۵، صفحات: ۷۸-۵۵.

۳. دهشیری غ. بررسی رابطه هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. تازه ها و پژوهش های مشاور، ۱۳۸۵، شماره۵، صفحات: ۱۰۶-۹۷.

۴. خلیل آذر ه. مقایسه هوش هیجانی دانش آموزان تیز هوش وعادی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی. دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه ریزی درسی، تابستان۱۳۸۶، دوره۱۴، شماره۲۱، صفحات: ۱۲۴-۱۰۷.

۵. زهرا کار ک. بررسی رابطه مولفه های هوش هیجانی وعملکرد تحصیلی. اندیشه و رفتار (روانشناسی کاربردی)، پاییز۱۳۸۵، شماره۲، صفحات: ۹۸-۸۹.

۶. حنیفی ف؛ جویباری آ. بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران. فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، پاییز۱۳۸۹، شماره۵، صفحات: ۶۹-۵۴.

۷- نیکوگفتار م. آموزش هوش هیجانی، ناگویی خلقی، سلامت عمومی و پیشرفت تحصیلی. روانشناسی تحولی (روانشناسان ایرانی)، بهار۱۳۸۸، شماره۵، صفحات: ۱۹۸-۱۸۷.

۸- تمنایی فر م ر؛ صدیقی ارفعی ف؛ سلامی محمد آبادی ف. رابطه هوش هیجانی، خود پنداره وعزت نفس باپیشرفت تحصیلی. فصلنامه پژوهش وبرنامه ریزی در آموزش عالی، ۱۳۸۹، شماره۵۶، صفحات: ۱۱۳-۹۹.

۹. بشارت م ع؛ شالچی ب؛ شمسی پور ح. بررسی رابطه هوش هیجانی با موفقیت دانش آموزان. اندیشه های نوین تربیتی، زمستان۱۳۸۵، دوره ۲، شماره۳و۴، صفحات: ۸۴-۷۳.

10. Parker, James DA, et al. [Emotional intelligence and student retention: Predicting the successful transition from high school to university.] Personality and Individual Differences 41.7 (2006): 1329-1336.

11. Austin E.J, et al. [Composite List of Cited References.] Emotional Intelligence A Literature Review 11 (2007): 119.

12. New some K, Day m, Catano L. [The Relation Of EQ With Academic Intelligence And Big five.] European Journal Of Personality; 2000,16(2).pp: 103-125.

13. Mavroveli S, Sanchez-ruiz MJ. [Trait Emotional Intelligence Influence on Academic Achievement And School Behavior.]British Journal Of Educational Psychology; 2011,81.pp:112-134.

۱۴. پوراعتماد ح. مقایسه هوش هیجانی و هوش شناختی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پیش دانشگاهی شهر تهران. پایان نامه ارشد. دانشگاه شهیدبهشتی دانشکده روانشناسی، ۱۳۸۳.

۱۵. ثمری ع؛ طهماسبی ف. بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان. فصل نامه اصول بهداشت روان، ۱۳۸۶، شماره ۳۵و۳۶، صفحات: ۱۲۸-۱۲۱.

۱۶. غلامعلی لواسانی م؛ کیوان زاده م؛ کیوان زاده ه. رابطه فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت، هوش هیجانی و متغیرهای آن با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان. مجله روانشناسی وعلوم تربیتی،

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

۱۳۸۶،شماره۱، صفحات: ۱۲۳-۹۹.

۱۷. داوری ر. رابطه خلاقیت وهوش هیجانی، با سبکهای کنارآمدن با استرس. اندیشه و رفتار، زمستان ۱۳۸۶، دوره۲، شماره۶، صفحات: ۶۲-۴۹.

18. Petrides KV. Norah Frederickson, and Adrian Furnham. [The role of trait emotional intelligence in academic performance and deviant behavior at school.]Personality and individual differences 36.2 (2004): 277-293.

۱۵. صادقی‌حسن‌آبادی، عبدالرضا (۱۳۸۷). «بررسی رابطه هوش منطقی و هوش هیجانی و ارتباط آنها با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نخبهٔ استان تهران» پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی.

16. Goleman, D. (1999). Beyond Expertise: Working with Emotional Intelligence, Bloomsbury Publishing, London, pp 1-45

17. Bar-on, R (1997). The emotional quotient inventory (EQ-I): A measure of emotional intelligence. Toronto. Canada: multi-health system.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]

Original Article http://rjms.tums.ac.ir

Investigate the association between the components of emotional intelligence and academic achievement in students

***Mehdi Jafari,** Master of Epidemiology at Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran (*Corresponding author). mahdi.jafare@yahoo.com

Forough Ahmadzade, Radiology Student, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran. frooqahmadzade@yahoo.com

Abstract

Background: nowadays emotional Intelligence, considered as a new subject in the field of psychology. studies that have been done in this area, suggesting the role of emotional intelligence and its components in various aspects of life such as educational attainment, marriage, career and social relationships. Academic life , one of the most important aspects of a person's life that influences on other aspects of life.in this regard, one of the fundamental problems of academic life and educational system of each country, the problem of educational failure and low academic performance of its students.

Methods: The present study is cross-sectional that carried out to aim investigate the relationship between emotional intelligence and academic achievement of the students. The population of the study consisted of 126 female students and 95 male students of shahid Beheshti University of Medical Sciences who were selected by simple random sampling method. The research tools that were used in this study were bar-on questionnaire. That this questionnaire validated in Iran and has been used in various studies, and Overall GPA (grade point average were used to measure academic achievement (academic performance) of students. for data analysis methods and statistical tests, two-tailed Pearson correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis, independent t-test and chi-square were used.

Results: The findings showed that the mean age of participants in the study is 2.42 ± 22.43, given the correlation coefficient obtained (r=0.478), there is a significant positive correlation between emotional intelligence and academic achievement. The general relationship between gender and emotional intelligence were not significant (p<0.07). But the results of stepwise multiple regression showed that the three components of emotional intelligence (assertiveness (p <0/001), optimism (p <0/001) and Emotional self-consciousness (p<0/015)), significantly have a predicted roles in academic improvement of students.

Conclusion: This study showed that there is a significant relationship between emotional intelligence and academic achievement, so in order to achieve a high level of academic & educational skills, in addition to general cognitive ability, person should reaches to the proper growth such achieve to control emotions, in the sense that students without access to these components that make the emotional intelligence are not able to effective learn and more importantly than it, Will not be able to use this learning and Experiences.

Keywords: Emotional intelligence, Academic achievement, Students

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2024-03-28]